

SCHADUW-stage: lerarenopleiders leren over diversiteit in de klas

Indra Beunckens, CVO STEP
Liesbeth Dierckx, Hogeschool PXL
Greet Van Doren, CVO Limlo

Samenvatting | *Het NOvELLE-project SCHADUW-stage (stage CVO's en Hoger Onderwijs Aangaande Diversiteit in Uitvoering Op de Werkvloer) is gegroeid uit het project 'Werken aan diversiteitscompetenties in de lerarenopleiding'. Tijdens de SCHADUW-stage kunnen lerarenopleiders intensief kennis maken met scholen (kleuter, lager en/of secundair) die sterk staan op gebied van diversiteit. Op die manier kunnen lerarenopleiders een goed beeld krijgen van de feitelijke praktijk van leerkrachten in klassen met grote diversiteit. De kennismaking met de scholen verloopt via observaties, gesprekken met team en directie en door reflectie.*

Aanleiding en doelstelling

NOvELLE¹ biedt als Regionaal Platform Lerarenopleiding Limburg de Limburgse lerarenopleiders de kans om samen te werken en expertise te delen. Eén van de doelstellingen van NOvELLE is het werken rond diversiteit. Uit eerdere projecten rond diversiteit die bij NOvELLE liepen, kwam het belang naar voor om de diversiteitscompetenties van de lerarenopleiders te versterken. Zo ontstond een vervolgpriject met als doel het verhogen van de diversiteitscompetenties van de lerarenopleider, zodat dit een positief effect heeft op de eigen onderwijspraktijk en op de (toekomstige) onderwijspraktijk van de studenten. Om aan deze doelstelling tegemoet te komen werd de SCHADUW-stage in het leven geroepen. SCHADUW staat voor 'Stage CVO's en Hoger onderwijs Aangaande Diversiteit Uitgevoerd op de Werkvloer'. De Witte e.a. (2013) beschreven eerder reeds de voordelen die docentenstages hebben. Het is belangrijk dat lerarenopleiders op een flexibele en creatieve manier ervaringen opdoen op de werkplek van de studenten die zij opleiden. Tijdens de SCHADUW-stage krijgen lerarenopleiders de mogelijkheid om in het onderwijsveld naast iemand te lopen (schaduw) om zo een beeld te krijgen van hoe leerkrachten, coördinatoren, leerlingbegeleiders en directieleden vandaag de dag op school- en klasniveau omgaan met diversiteit. Voor NOvELLE hebben 29 lerarenopleiders van zowel de specifieke lerarenopleidingen als van de geïntegreerde lerarenopleidingen van het secundair en basisonderwijs deelgenomen. Binnen de 12 deelnemende stagescholen kon de projectgroep eveneens rekenen op een grote diversiteit. Er namen basisscholen, middenscholen en secundaire scholen deel vanuit de verschillende inrichtende machten.

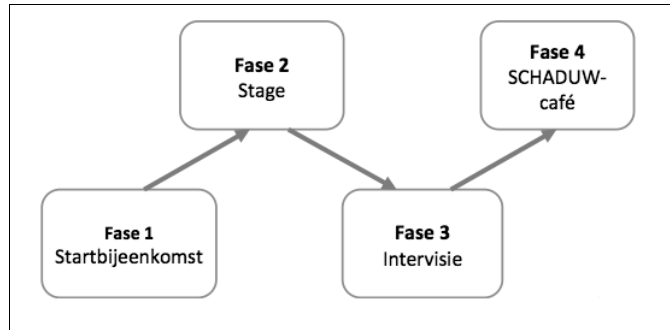
**Ook voor
lerarenopleiders is
het van belang hun
diversiteitscompe-
tenties te
versterken.**

¹. Netwerk voor Ontwikkeling van Expertise voor de Limburgse Lerarenopleidingen

Opbouw van het traject

Na de ontwikkeling van een draaiboek voor SCHADUW-stages, werd in het voorjaar 2014 een pilootstage georganiseerd. Nadien werden nog twee stageperiodes ingericht, namelijk in het najaar van 2014 en in het voorjaar van 2015. Na een succesvolle opstart hebben in de loop van het project de expertisenetwerken Expertisenetwerk Lerarenopleidingen

Antwerpen (ELAnt) en nadien ook School of Education (SoE) en het Brussels Expertisenetwerk (BEO) zich achter het project geschaard en SCHADUW-stages georganiseerd. De stageperiode duurt één semester. Een stageperiode wordt opgedeeld in vier fasen (zie Figuur 1).

Figuur 1. Fasen van de stageperiode.

De eerste fase is een startbijeenkomst voor de lerarenopleiders die stage wensen te lopen. Tijdens deze bijeenkomst brengen de lerarenopleiders hun diversiteitcompetenties in kaart aan de hand van de screening die ontwikkeld werd door het Steunpunt Diversiteit en Leren (te raadplegen via <http://screening.steunpuntdiversiteitenleren.be/>). Dit vormt de aanzet tot het formuleren van een leervraag waarin de lerarenopleider de focus van zijn stage benoemt en scherpstelt. Voorbeelden van leervragen zijn: hoe wordt er binnen de school omgegaan met kansarmoede? Welke concrete initiatieven neemt de leerkracht tijdens de les om in te spelen op de interesses van de leerlingen? Hoe kan een praktijkleerkracht aan taalontwikkeling doen? Op welke manier wordt er in de school rekening gehouden met hoogbegaafde leerlingen? Diversiteit behelst² immers alle mogelijke verschillen die kunnen bestaan tussen mensen die in onze maatschappij samenleven, op het vlak van gender, huidskleur, sociale achtergrond, seksuele geaardheid, lichamelijke en verstandelijke mogelijkheden, religie, levensbeschouwing, leeftijd, etniciteit,... Aan het einde van deze eerste fase wordt elke lerarenopleider aan een deelnemende school gekoppeld, rekening houdend met de specifieke leervraag.

In de tweede fase gaat men effectief op stage. De lerarenopleiders nemen contact op met de stagescholen om concrete afspraken te maken. Tijdens het schaduwen observeert elke lerarenopleider een aantal lessen en voert hij gesprekken met leerkrachten. Dit kan, afhankelijk van de leervraag, aangevuld worden met andere initiatieven. Voorbeelden hiervan zijn gesprekken met directie, leerlingen of leerlingbegeleiders, het bijwonen van vergaderingen of projecten rond het thema diversiteit en het bijwonen van een klassenraad. De lerarenopleiders zullen twee tot vier werkdagen aanwezig zijn op de stageschool.

In een derde fase komen de lerarenopleiders terug samen om hun stage-ervaringen te delen die ze in een persoonlijk ontwikkelingsplan noteren. Nadien wordt in een tweede luik van deze fase de transfer gemaakt: Wat betekenen de ervaringen voor mijn toekomstig handelen als lerarenopleider? (dus het versterken van de eigen diversiteitscompetenties) en Hoe kan ik dit

² <http://www.ond.vlaanderen.be/diversiteit/visie/>

meegeven aan mijn studenten als toekomstige leraren? (dus het versterken van de diversiteitscompetenties van de studenten).

In een vierde en laatste fase wordt een SCHADUW-café georganiseerd. De organisatie hiervan gebeurde in samenwerking met ELAnt en medewerkers van het steunpunt diversiteit en leren. Tijdens het SCHADUW-café gaan de lerarenopleiders, de mensen van de stagescholen en andere geïnteresseerden reflecteren over kritische incidenten en goede praktijken rond diversiteit. De doelstellingen hiervan zijn:

- ▶ het verbeteren van de diversiteitscompetenties van alle betrokkenen,
- ▶ het dialogeren over de transfer van goede praktijken naar de eigen klaspraktijk en die van toekomstige leerkrachten,
- ▶ vanuit verschillende invalshoeken kijken naar hoe er met diversiteit omgegaan kan worden op klas- en schoolniveau.

Aan het einde van de stageperiode krijgen de stagescholen een prikbord waarop de steekkaarten met goede praktijken bevestigd zijn. De output van het project bestaat uit een elektronische databank van steekkaarten waarop de geobserveerde praktijkvoorbeelden beschreven staan. De databank is te raadplegen via de website van de projectgroep: <https://sites.google.com/site/schaduwstagediversiteit/>. Naast de steekkaarten van geobserveerde praktijkvoorbeelden, is hier ook het draaiboek van de SCHADUW-stage terug te vinden.

Begeleiding en assessment

Elk lid van de projectgroep is contactpersoon voor een aantal stagescholen. Hij is het aanspreekpunt voor deze scholen en de lerarenopleiders die er stage lopen.

De deelnemende lerarenopleiders werken tijdens de SCHADUW-stage met een persoonlijk ontwikkelingsplan. Hierin worden de verwachtingen, het resultaat van de screening van diversiteitscompetenties, de leervraag en de antwoorden op de leervraag opgenomen. Dit ontwikkelingsplan vormt, samen met de steekkaart, de basis voor het intervisiemoment.

Het intervisiemoment is, naast het SCHADUW-café, het voornaamste begeleidingsinitiatief van het project. Tijdens dit moment krijgen de deelnemers de kans om hun ervaringen te delen, expertise te verwerven en de transfer te maken naar de eigen lespraktijk en die van de toekomstige leraars. In deze fase functioneert de groep lerarenopleiders als lerende gemeenschap rond het thema diversiteit.

Ervaringen

Het thema diversiteit wordt in zijn ruime betekenis benaderd. Dit maakt dat de geobserveerde initiatieven eveneens divers zijn. Lerarenopleiders observeerden initiatieven rond differentiatie in doelstellingen, werkvormen en evaluatie, aandacht voor taal in praktijkvakken, de aanpak van leerlingen in onthaalklassen voor anderstalige nieuwkomers, kangoeroeklassen, projecten voor hoogbegaafde leerlingen, de werking van de brede school, betrokkenheid van allochtone ouders en hoe de school leerlingen leert omgaan met diversiteit via onder andere klasgesprekken en cultuurdagen.

Na het pilootproject en het SCHADUW-café werden de ervaringen van de deelnemers bevraagd.

De onderdompeling van lerarenopleiders in het werkveld en de kans om concrete initiatieven in scholen te leren kennen kwam uit de bevraging als grootste voordeel naar voor. Een aantal deelnemende lerarenopleiders hebben aangegeven dat eerder opgedane expertise rond diversiteit vaak beperkt bleef tot het bespreken van visies en protocollen. De vertaling naar de concrete praktijk bleef vaak op de achtergrond. In de SCHADUW-stage staan net deze concrete initiatieven centraal. Een tweede voordeel is de uitwisseling van informatie en eerdere ervaringen tijdens de intervisie en het SCHADUW-café waarbij lerarenopleiders van verschillende opleidingen met elkaar en met het werkveld in dialoog kunnen treden over het thema diversiteit. Op deze manier krijgen de deelnemers de kans om zich, vanuit verschillende leervragen en ervaringen in het thema te verdiepen. De praktijkstage vormt op deze manier een actie in het professionaliseringstraject voor lerarenopleiders binnen de lerarenopleiding.

**Onderdompeling
in het werkveld
maakte dat ervaringen
meer waren dan het
bespreken van visies
en protocollen.**

Voorwaarden en suggesties

Het welslagen van dit project is afhankelijk van een duidelijke communicatie en een goede communicatiedoorstroom tussen de verschillende partijen. De projectgroep speelt een sleutelrol in het communiceren met de deelnemende lerarenopleiders en de stagescholen zodat iedereen op de hoogte is van de verwachtingen. De doorstroom van informatie binnen de stageschool verdient hierbij extra aandacht. Vaak worden afspraken gemaakt met directie en coördinatoren, maar het is belangrijk dat dit doorsijpelt naar de leerkrachten die geobserveerd zullen worden zodat ook zij weten wat ze mogen verwachten.

Met dit project werd het 'schaduw' door lerarenopleiders in Limburg op de kaart gezet. In het huidige project werd er gewerkt rond 'diversiteit', maar deze methodiek van praktijkstages is zeker ook ruimer toepasbaar voor andere thema's binnen de lerarenopleiding en andere opleidingen. Met dit initiatief wordt immers een brug gebouwd tussen de opleiding en werkveld, wat door beide partijen als positief ervaren wordt.

Om dit project over de grenzen van de lerarenopleidingen heen te kunnen realiseren is praktisch-organisatorische ondersteuning nodig. De SCHADUW-stages hebben zich in Vlaanderen als een sneeuwbal ontwikkeld over de grenzen van NOvELLE heen naar ELAnt, SoE en BEO. Helaas wordt deze dynamiek nu geremd door de stopzetting van de expertisenetwerken en het regionaal platform. De toekomst van het project is onzeker, daarom wordt gezocht naar nieuwe middelen voor een eventuele verderzetting. Een voorwaarde voor een verderzetting of opstart, ook zonder expertisenetwerk, is een samenwerking tussen lerarenopleidingen van eenzelfde regio. Op deze manier blijven de aanvragen en docentenstages voor de stagescholen overzichtelijk en krijgen verschillende lerarenopleiders de kans om in verschillende scholen stage te lopen, zonder dat dit beperkt blijft tot de eigen partnerscholen.

Als output van het project werd er, naast een inventaris van de steekkaarten met goede praktijken op de website, een draaiboek opgesteld met als doel het project te borgen en anderen de kans te geven het project verder te zetten.

Met dank aan:

NOvELLE en de deelnemende lerarenopleidingen, de deelnemende stagescholen, de deelnemende lerarenopleiders, de medewerkers van het Steunpunt diversiteit en leren voor hun inzet tijdens het SCHADUW-café. We bedanken verder de heer Piet Van Avermaet voor zijn bijdrage tijdens het SCHADUW-café, Karin Goosen van ELAnt, Heidi Depraetere van BeO, Lotte Brants van School of Education en de coördinatoren van NOvELLE - Jos Veijfeijken en Eline Valkeneers - voor de samenwerking, en de eerdere medewerkers van de projectgroep: Griet Liebens, Tim Christiaens, Hilde Imberechts, Marie Claesen en Leon Timmermans.

Referentie

De Witte N., Simons J., Van den Berk B., Conings A., Gaeremynck V., & Van Hooydonck I. (2013). Lerarenopleiders (terug) voor de klas: enkel winnaars?!. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 34(4), 85-94.

